

התלמוד והמעשה

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת ויקהל

החזרה על פרשת המשכן – התלהבות בכל שלב • גדול תלמוד שמביא לידי מעשה – הערך העצמי של הלימוד • ריבוי האור מסלק את החושך • לשאוף שאיפות גדולות • מדרגת בניין המשכן לפני חטא העגל ואחריו • המסירות בתרומה – כל אשר נשאו לבו • מחצית השקל – שותפות כל ישראל

החזרה על עשיית המשכן – התלהבות בכל שלב

התורה חוזרת כמה וכמה פעמים על ציווי בניית המשכן. הרמב"ן כותב שהתורה חוזרת חמש פעמים על כך. הבוקר פגשתי את הבעל קורא שסיפר לי שבשנה שעברה, מישהו אמר לו לפני קריאת התורה: 'תקרא את זה מהר'. אחר כך שמע שאמרתי שצריך להתייחס לקריאה הזו ברצינות. אכן, זו לא סתם חזרה. בניית המשכן, זו השראת השכינה. כל שלב בהכנה להשראת השכינה הוא שלב חשוב שעומד בפני עצמו. כמו שמתכוננים לחתונה, ובוחרים בגד, אולם, תזמורת, ובכל שלב שמתקדמים מרגישים התקדמות, כל שכן שמדובר בהשראת השכינה על עם ישראל, כל שלב ושלב מעורר רגשות רבים.

השלב הראשון הוא השלב של הציווי. הקב"ה אומר: 'ועשו לי משכן ושכנתי בתוכם', ומסביר מה סוג המשכן. אחר כך הציווי לעשות זאת בפועל, אחר כך פרטי הפרטים, אחר כך ההתנדבות, העשייה, ההבאה וההקמה. בכל שלב ושלב

'התקשורת' יצאה בכותרות גדולות, שהגענו לעוד שלב בהכנה לבניין המשכן ולהשראת השכינה בישראל.

גדול תלמוד שמביא לידי מעשה – הערך העצמי של הלימוד

הרב זצ"ל אומר שיש את הציווי עם כל הפרטים שלו, ויש את הפירוט של הביצוע. חז"ל (קידושין מ:): התלבטו מה יותר גדול: תלמוד או מעשה? והמסקנה: גדול תלמוד שמביא לידי מעשה. הפשט הוא שלתלמוד יש ערך בפני עצמו, והוא לא רק אמצעי כדי לדעת מה לעשות.

אנחנו מוצאים עיקרון זה בברכת התורה. קיימא לן שמברכים רק על גמר מצווה. למשל כשאדם עושה סוכה, אין מברכים על עשיית הסוכה, אם כי הגמרא מעלה אפשרות כזו, אבל למסקנה מברכים רק שיושבים בסוכה, רק על קיומה של המצווה בפועל ולא על ההכנה. ברכת התורה מברכים לפני לימוד התורה כי יש בה בחינה של ברכת המצווה שמברכים לפני עשיית המצווה. אין ללמוד תורה לפני שאדם מברך, כי לימוד התורה הוא מטרה בפני עצמה ולא רק אמצעי.

מה מיוחד בלימוד התורה לעומת המעשה? במעשה של המצווה אדם ממשיך קדושה מלמעלה למטה, מהמקור האלוקי. הקב"ה ציווה אותנו לעשות את רצונו וכאשר אדם עושה את רצונו של הקב"ה הוא מוריד שפע אל המציאות, והדבר שהוא עושה, החפץ שבו הוא משתמש - מתקדש. לעומת זאת, ללימוד התורה יש ערך סגולי, והשפעתו היא מלמטה למעלה. אנחנו פונים אל הקב"ה, מתבטלים כלפי ריבונו של עולם, וממשיכים את הקודש, מלמטה כלפי מעלה.

אבל ללימוד התורה יש גם מעלה של מלמעלה כלפי מטה. אומר הרב שעניינה של ברכת התורה היא ההכרה בערכה של התורה. חז"ל אומרים (בבא מציעא פה:): שנשאלה שאלה: "על מה אבדה הארץ?" על כך חכמים, נביאים ומלאכי השרת לא ידעו להשיב, עד שהקב"ה בעצמו אמר "על עזבם את תורתי ולא הלכו בה". אומרת הגמרא שהכוונה במילים "על עזבם את תורתי ולא הלכו בה" - שלא ברכו בתורה תחילה. אומר הרב שלתורה יש שני צדדים: מלמעלה למטה, ומלמטה

למעלה. מלאכי השרת חשבו שכל עניינו של עולם הוא הרוחניות, למעלה, החכמים והנביאים חשבו שעניינו של אור התורה שיופיע מלמעלה למטה, ובאמת לתורה יש תפקיד כפול - בלימוד, ובעשייה. המציאות היא שלמה, צריך גם את לימוד התורה וגם את קיומה.

המהר"ל (נתיבות עולם נתיב התורה פרק ה) מסביר בהרחבה שהתורה היא מטרה ולא אמצעי. במילים "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", הכוונה שהתורה מושכת את כל המצוות אחריה, במובן של מצווה גוררת מצווה. כשאדם לומד את התורה הוא מתעלה, וממילא כל המצוות נמשכות מתוך כך. התורה מביעה את הסגולה הפנימית, וכשאדם עושה מצווה, הוא מופיע ומגלה את הסגולה. בתורה יש צד סגולי, לא רק שעל ידי הלימוד יודעים לקיים את הדברים, אלא עצם הלימוד הוא ערך עצמי. זה עניינה של התורה. ברכת התורה מביעה את שני הדברים הללו.

מו"ר הרב צבי יהודה תמיד היה מזכיר את הדבר הזה, 'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו', קודם כל הבחירה האלוקית, הסגולה הפנימית שיש לישראל, ומתוך כך, לימוד התורה.

חז"ל אומרים שהמשכן נבנה בעולם הזה, וכנגדו נבנה משכן למעלה. זאת אומרת שיש שני צדדים, יש צד פנימי רוחני לא גלוי, שהוא המקור, השורש של הגילוי, ויש את הערך של המעשה.

ריבוי האור מסלק את החושך

הזוהר (שמות פקודי רל"ט ע"ב) אומר:

באותה שעה שהביאו למשה לתקן את החלקים, נחלשו כל החלקים של הסטרא אחרא. כל חלק של המשכן שחובר, נחלש סטרא אחרא. זה התחזק וזה נחלש, כמו שאמרו על ירושלים וצור הרשעה, כאשר התמלאה זו חרבה זו. "ויתן את אדניו" באותה שעה נזדעזע הס"מ ממקומו, וברח עם כל חילותיו לנקב בעפר, ואז הוקם המשכן למעלה ולמטה, כמו שכתוב 'הוקם המשכן', כאילו הוקם מעצמו, המשכן העליון.

וגם כתוב 'ויקם משה את המשכן', 'את' בא לרבות, משכן כאן ומשכן עליון.

מלמד אותנו הזוהר יסוד גדול. כשמוסיפים קדושה, מסתלקת הטומאה. כשמוסיפים אור, ממילא החושך מסתלק. כל פעולת מצווה שאדם עושה פוגע בסטרא אחרא. כעין זה במדרש תנחומא:

”וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת הָאֲרֹן עֲצֵי שֵׁטִים (שמות לז, א). לפי שגלוי היה לפני מי שאמר והיה העולם שישראל חוטאים בשיטים, לכן תיקן הקב”ה שיטים לכפר על מעשה שיטים.

אומר לנו המדרש, בשיטים עם ישראל חטא עם בנות מואב, קלקול של יצרא דעריות. התרופה לכך היא ארון עצי שטים שבו התורה נמצאת. זהו התיקון שהקב”ה מכין עוד לפני החטא.

החטא עם בנות מואב היה לפני הכניסה לארץ ישראל. ארבעים שנה עם ישראל היו במדבר, ארבעים שנות התקדמות רוחנית, רואים כל הזמן את ריבונו של עולם כל יום ויום, עמוד האש ועמוד הענן, המן והשכינה ששורה בישראל במשכן. ישראל חיים ב'כולל'. לא טרודים בשום מלאכה, יש אוכל בשפע, "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה", לומדים כל הזמן ונפגשים עם דבר ה', עד שמוכנים להיכנס לארץ ישראל. והנה דווקא אז כשעומדים בערבות מואב, פתאום משבר של יצר הרע. כמובן לא כולם נכשלים בחטא, אבל היה משבר קשה מאוד.

זהו ניסיון שמכין את ישראל לכניסה לארץ ישראל. כל ניסיון בונה. חלק קטן מישראל נסחפו לקלקולים. הפיתוי היה מגרה מאוד, והוא היה מעשי מוחשי, יותר מהפיתויים המופשטים בתמונות שיש היום בתוך המכשירים. הרוב בעם ישראל שהתגבר, בנה כוחות חדשים. הוא לא נגרר. הניסיון הזה מכין את ישראל להיכנס לארץ ישראל. בכל ניסיון שיש לעם ישראל יש חלק שנופל, ויש חלק שנבנה מהניסיון. זה התהליך של בניין האומה. החלק שנבנה יכול אחר כך להרים את האומה כולה.

"ויעש בצלאל את הארון עצי שטים'. על ידי ההתחברות אל התורה, אל הקודש, אל דבר ה' ואל השכינה, יגיע הניצחון על כל המשיכות האחרות. זו הדרך. להתגבר, להתמלא באהבת ה', ומתוכה באהבת התורה והמצוות, אהבת עם ישראל וארץ ישראל, אהבת הבריות, אהבת גמילות חסדים, אהבת כל האידיאלים האלוקיים. להיות מלא בשאיפות רוחניות גדולות, וממילא הסטרא אחרא מנוצח ומתבטל כלשונו של הזוהר. זה התחזק וזה נחלש.

"ויתן את אדניו" באותה שעה נזדעזע הס"מ ממקומו וברח עם חילותיו.

הס"מ ראה קדושה, ולא יכול היה לסבול קדושה, ולכן ברח.

השפעה על אחרים מתוך הקשר לציבור

'ויקהל משה', אומר המדרש בילקוט שמעוני:

רבותינו בעלי האגדה אומרים: מתחילת התורה ועד סופה, אין פרשה שנאמר בראשה "ויקהל", אלא זו בלבד. אמר הקב"ה: עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפנייהם רבים הלכות שבת.

אומר בעל 'התולדות' שאדם צריך לכלול את עצמו עם כל בני דורו, גם עם החוטאים כמו שכתוב בירושלמי תענית:

"ויאמר שמואל חטאנו לה". אמר שמואל בר רב יצחק: לבש שמואל חלוקן של ישראל.

שמואל אומר "חטאנו". והרי הוא לא חטא, אלא שהוא כולל את עצמו בתוך כלל ישראל. אומר בעל 'תולדות יעקב יוסף', רק אדם ששב בתשובה עם כל בחינות דורו הכלולים בו, יוכל לומר דברי מוסר בפני הציבור. אלו דברי ה'ילקוט' "עשה לך קהילות", כלומר תהיה מחובר אל הכלל, שהכלל יימצא בתוכך, תתקן את עצמך, אחר כך תאמר דברים לאחרים ואז יהיו דבריך נשמעים.

כשאדם בא להשפיע על אחרים, ראשית כל עליו להיות מעורב עם כולם, להרגיש אחריות, כל ישראל ערבים זה לזה. אם הם חוטאים, כנראה שכולנו לא שלמים.

אם אדם מרגיש עצמו חלק מהכלל כולו, והכלל צריך לשוב בתשובה, גם הוא חוזר בתשובה יחד עם הכלל כולו. הכול כלולים בו. כשאדם מרגיש כך, הוא יכול להשפיע על אחרים.

קודם אדם צריך לתקן את עצמו ואחר כך יכול להשפיע על אחרים. אבא שרוצה להשפיע על הילדים שלו, הוא לא יכול להגיד להם דברים שהוא בעצמו לא מקיים. זה לא משפיע. אם הוא לא אוהב להתפלל ורוצה שהילדים שלו יבואו להתפלל, ומנסה לזרז את הילדים - זה לא משפיע. מה שאדם רוצה מאחרים, צריך להרגיש ולעשות בעצמו פי כמה וכמה, ואז הדברים שלו פועלים ומשפיעים.

לשאוף שאיפות גדולות

נאמר בפרשה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר.

חז"ל אומרים שכל הנביאים נתנבאו ב"כה אמר ה'", ומשה רבנו נתנבא ב"זה הדבר". מה ההבדל. אומר בעל ה'תולדות' שמשה רבנו מצביע - "זה הדבר", כלומר הסתכל באספקלריא מאירה. כל הנביאים נתנבאו באספקלריא שאינה מאירה, רואים דרך מחיצות, לא רואים בצורה בהירה לגמרי, ומשה רבנו הסתכל כביכול באספקלריא המאירה, רואה במדרגה הכי גבוהה של הנבואה ומתנבא ב"זה הדבר".

רש"י מפרש "זה הדבר אשר ציווה ה' לאמר" - ציווה אותי לאמר לכם". מסביר בעל ה'תולדות' שמשה אומר לבני ישראל שהקב"ה ציווה לומר "זה הדבר", שתהיו כמוני, כמו משה רבנו שמתנבא ב"זה הדבר". ומביא בשם ה'אלשיך', שכל אחד ואחד מישראל יכול להגיע למדרגתו של משה, תלוי בעמל שישקיע. אני מבין שהכוונה שאדם יכול להגיע למעלת משה, מבחינה מסוימת. אומר משה: הקב"ה מדבר אלי ב"זה הדבר", גם אתם תשאפו למעלה הגדולה הזאת. משה רבנו זה שיא השיאים, וכל אחד צריך לשאוף למעלה. אם לאדם אין שאיפות גבוהות הוא

לא יתקדם. גם אם יש לו שאיפות גבוהות הוא לא תמיד יגיע בדיוק למה שהוא שואף, אך ככל שהוא שואף יותר הוא יגיע גבוה יותר.

הדור שלנו הוא דור גדול, דור של קדושת ארץ ישראל. אווירא דארץ ישראל מחכים. זהו דור שהקב"ה משפיע לנו שפע של אמצעים, ויש לנו את כל התנאים כדי להיות גדולים¹.

מדרגת בניין המשכן לפני חטא העגל ואחריו

נאמר בפרשה:

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֵתֶם: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַה' (שמות לה, א-ב).

שואל רש"י: למה הובאה מצוות שבת כאן, ומשיב:

הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה שבת.

בסוף הציווי על המשכן בפרשיות תרומה ותצווה ובתחילת פרשת כי תשא, מגיע הציווי על השבת. אם בפרשה שלנו הדיוק הוא מכך שהציווי על השבת בא לפני המשכן, ופירושו של דבר שאסור לעשות מלאכה בשבת, לכאורה אפשר לדייק בפרשת כי תשא לצד השני, שבגלל שבפרשת כי תשא הגיע קודם הציווי על המשכן ואחר כך על השבת, משמע שהמשכן דוחה את השבת! אומר ה'משך חכמה', שאכן לפני שישראל חטאו בעגל, מאז מתן תורה, שרתה השכינה בישראל במדרגה של המשכן. ועשיית המשכן הייתה בחינת עבודה, כמו שמותר להקריב קרבנות של התמידים והמוספין ולהקטיר קטורת בשבת. ריבונו של עולם כבר שוכן בתוך ישראל ורק עושים מקום לשכינתו, וזו בחינה של עבודה. לכן לפני חטא העגל, בניין המשכן היה אמור לדחות את השבת. אחרי חטא העגל, כיוון

¹ עד כאן משיחה לשנת תשפ"א, מכאן הוספה משיחה לשנת תש"ע.

שנסתלקה השכינה, ועכשיו כדי שתשרה שכינה בישראל צריך לבנות קודם את המשכן, נמצא שבניין המשכן הוא לא גילוי של הופעה, אלא בחינה של מכשיר, ומכשירי מצווה אינם דוחים את השבת, שהרי אפשר לעשות אותם לפני השבת. לכן אחרי חטא העגל, יש לנו ציווי נוסף על מצוות השבת לפני הקמת המשכן, על מנת ללמדנו שכעת אין בניין המשכן דוחה את השבת.

מכוח התרומה במסירות – זכו לשכינה

נמשיך בפרשה:

קָחוּ מֵאֲתָכֶם תְּרוּמָה לַה' כֹּל נָדִיב לְבוֹ יְבִיֵאֶה אֶת תְּרוּמַת ה' זָהָב וְכֶסֶף וְנֹחֶשֶׁת וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים (שמות לה, ה-ו).

אחר כך כתוב:

וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נָשְׂאוֹ לְבוֹ וְכֹל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְמִלְאֲכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל עֲבֹדָתוֹ וְלַבְגְּדֵי הַקֹּדֶשׁ לְמִלְאֲכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל עֲבֹדָתוֹ וְלַבְגְּדֵי הַקֹּדֶשׁ, וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים כֹּל נָדִיב לְבוֹ הֵבִיאוּ חָח וְנִזָּם וְטִבְעֵת וְכוּמָז (שמות לה, כא-כב).

אומר אור החיים שיש מדרגות בנדיבות הלב. יש מתנדב כפי יכולתו, מה שהוא יכול לתת הוא נותן. ויש כאלו אנשים שהם מתנדבים למעלה מיכולתם, מגודל טוב לבם, וזה נקרא 'אשר נשאו לבו', הלב מרים אותם יותר והם נותנים מעל ומעבר ממה שהם יכולים.

מידת החסד של מרן הרב זצ"ל הייתה גם כן בחינה של "נשאו לבו". היה יכול לתת את כל מה שיש לו למי שחסר לו, ואם בא עניי וביקש ממנו סיוע ולא היה בידו לסייע, לקח את הכר והמצעים שלו ונתן לעניי, לא חשב אם בערב לא יהיה לו עם מה לשכב. אדם נמצא במצוקה וצריך לעזור לו. "נשאו לבו" יכול להתבטא גם בשקידת התורה, יותר מהכוחות שלו.

בחינה נוספת של 'נדיב לב'. האנשים והנשים הביאו את הדברים שהיו יקרים להם מאד, ממש הורידו מהאוזניים ומהצוואר את התכשיטים שלהם. הביאו הכול לעבודת המשכן. כשבונים את המשכן במסירות כזאת עם כל הלב, ראויה שתשרה השכינה בישראל.

מחצית השקל

השבת קראנו גם את פרשת מחצית השקל. במחצית השקל היו שתי תרומות נוספות: א. מחצית אחת למאה האדנים, שהם הבסיס המייצב של המשכן. תרומה זו הייתה שווה לכולם, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט". הייתה שותפות שווה של כולם בבסיס המשכן. ב. מחצית שנייה לעבודת הקרבנות הבאה לאחר בניין המשכן. גם כאן כולם שווים.

למשכן יש בסיס ציבורי כלל ישראלי. ציבור הוא מציאות חדשה. לאדם הפרטי לא יכול להיות חלק גדול ברכוש הציבורי שבמשכן, אלא כל יסודות וחלקי המשכן שייכים לכולם.

אם אדם לא יודע להקנות לציבור יש בזה חיסרון. בן בוכרי אומר במשנה במסכת שקלים שכהנים פטורים מלתת מחצית השקל, כיוון שאם יש להם חלק בקרבן לא ניתן יהיה לאכול ממנחות הציבור, כי המנחה ששותפים בה הכוהנים תקבל דין של מנחת כהן ו"מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". אך כיון שההלכה היא שהקרבן הוא קרבן של הכלל, כפי שאמרנו, ולא קרבן של שותפים, ממילא לא שייכת במחצית השקל ההלכה של מנחת כהן פרטית שאינה נאכלת. על כן כל ישראל חייבים במחצית השקל, כולל הכוהנים, מכיוון שכולם שייכים לכלל ישראל.

כך אפשר להסביר את הביטוי "זה יתנו". חכמים מפרשים שמשה התקשה מהי מחצית השקל והקב"ה הראה לו מטבע של אש תחת כיסא הכבוד. במה התקשה משה. יתכן שמשה רבנו היה כל כך מופשט שלא ידע צורת מטבע. וכבר מצינו גדולים שלא ידעו צורת מטבע, כמורנו ורבנו הרב צבי יהודה, שהיה מקבל עודף

לא היה בודק בכלל כמה קיבל. אך לא נראה שזו הסיבה. יש להבין בדברי חכמים, שהקב"ה הראה למשה שמחצית השקל שייכת לכיסא הכבוד, כיסא שבו מופיע כבוד ה'. מהו הבסיס שעליו נשען הכיסא הזה? כיצד מופיע כבוד ה'? על ידי עם ישראל, על ידי אלו שהם מרכבה לשכינה, להופעתו של ריבונו של עולם.

עבודת הקרבנות ומחצית השקל מבטאות את הופעת כלל ישראל הן במדרגה עליונה ביותר. אין זו מצוה פרטית של פלוני אלא בו זמנית כל ישראל עובדים יחד. באופן מעשי, הכהן, שליחם של ישראל, עושה זאת באופן אישי, אבל בעצם זו עבודה של כלל ישראל. זו ההופעה היותר גדולה של עבודת ה'. כאן מופיע הבסיס של כיסא הכבוד. על כן העבודה צריכה להיעשות על ידי כולם באופן שווה. בנוסף לזה יש מקום להתנדבות כמו בכל המצוות, שביצוען ופרטיהן שווים לכל נפש מישראל, אבל הכוונות, הרצון, הדבקות וההידור תלויים בכל אחד ואחד לפי כוחו. כך במשכן היה חלק של חובה השווה לכולם וחלק של התנדבות.

יהי רצון שיהיה החודש הזה חודש טוב ומבורך, חודש של לימודים טובים, חודש של גאולה, חודש של ניסים לכל ישראל.

השיחה נמסרה בשנת התשפ"א ותש"ע

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11

